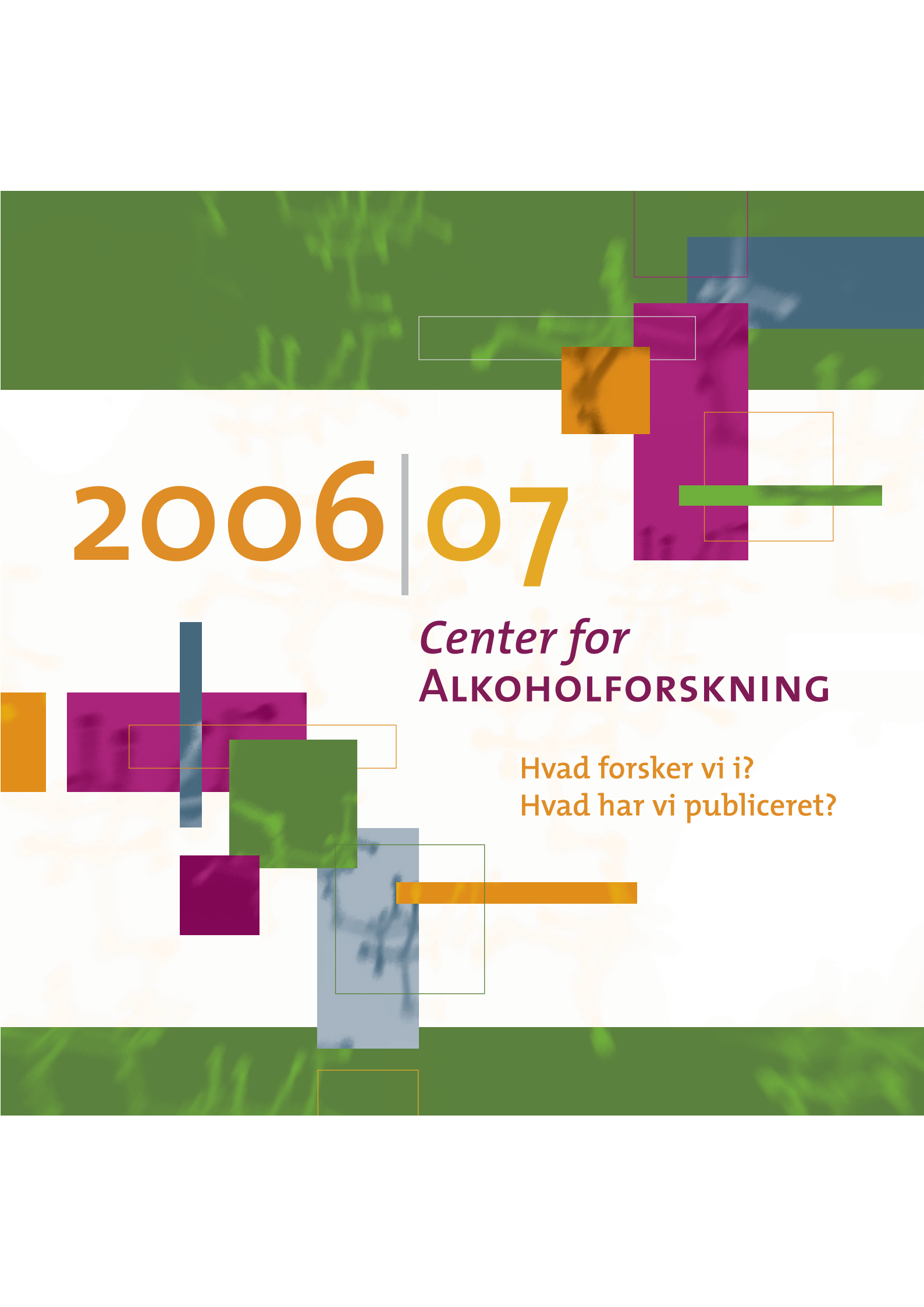

2006|07

Center for
ALKOHOLFORSKNING

Hvad forsker vi i?
Hvad har vi publiceret?

Statens Institut for Folkesundhed,
Center for Alkoholforskning.
Marts 2007.

Publikationen er udarbejdet af
Anne Grene

Foto: Peter Brigsted

Omslag og grafisk tilrettelæggelse:
United A/S

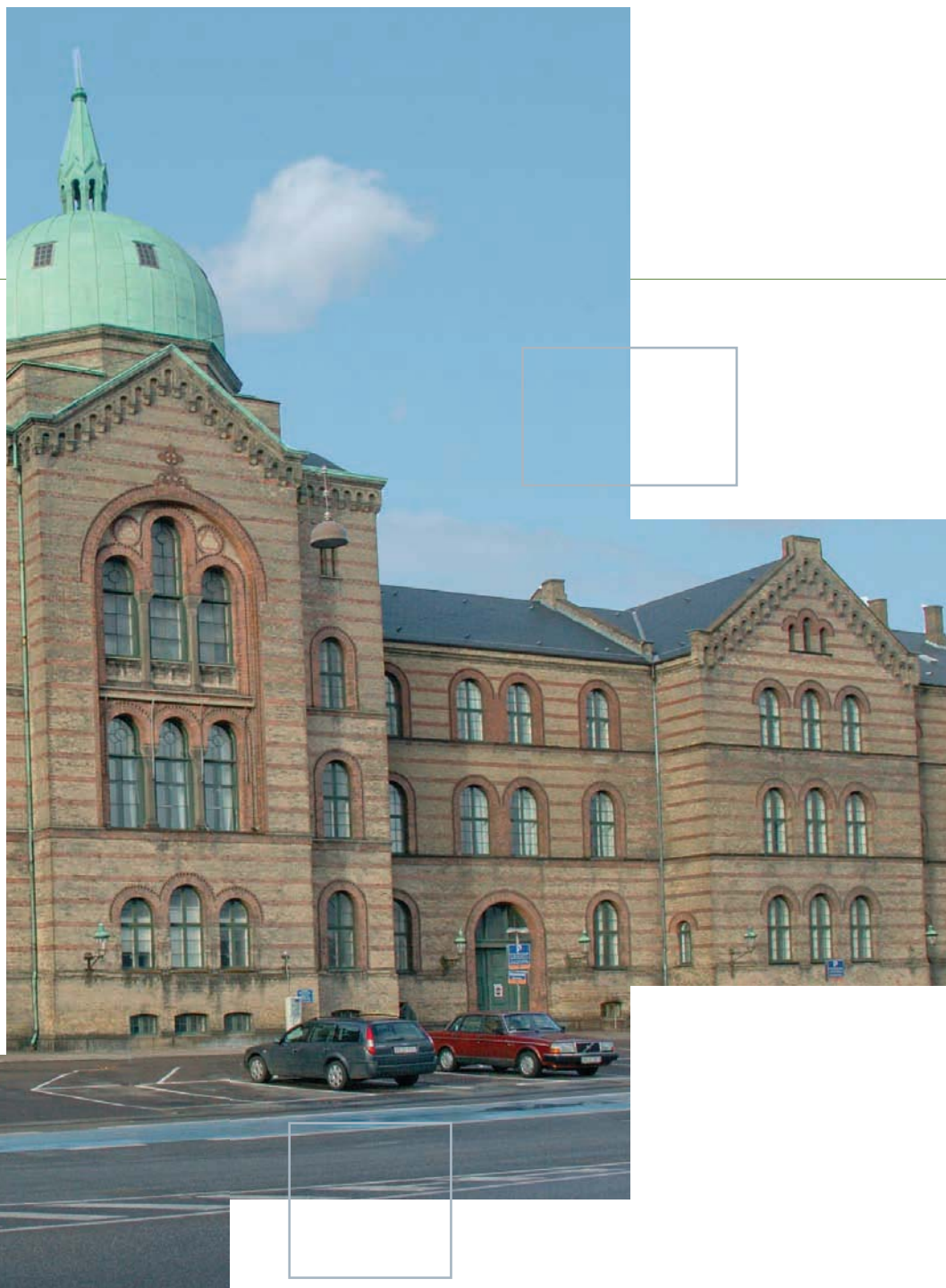
Oplag: 500

ISBN: 978-87-7899-113-3

Publikationen kan fås gratis ved
henvendelse til:

Center for Alkoholforskning
Statens Institut for Folkesundhed
Øster Farimagsgade 5 A, 2.
1399 København K
Tlf. 3920 7777

www.si-folkesundhed.dk

Forord

Professoratet i alkohol og Center for Alkoholforskning blev oprettet i 2002. Center for Alkoholforskning kan hermed præsentere sit femte årsskrift. Det er med glæde, at vi kan informere vore samarbejdspartnere, bevilgende myndigheder og andre interesserede om den forskning og udredning, der udgår fra centret. Forskningen i programmet er tematiseret indenfor tre områder:

- Alkoholkultur og forebyggelsespotentialer hos børn og unge
- Analytisk og deskriptiv alkohol epidemiologi
- Evaluering og kortlægning af alkoholbehandlings metoder.

Alkoholforskningen går på tværs af de andre forskningsprogrammer i SIF og der er tæt samarbejde med de fleste af disse om emnerne: sundhed, sygdom og dødelighed relateret til alkohol, evaluering af alkoholbehandling og danskernes alkoholkultur og alkoholvaner. Programmet har i 2006 publiceret såvel videnskabelige som populærvidenskabelige ar-

tikler indenfor alle tre underkategorier, børn og unge, alkoholepidemiologi og alkoholbehandling. I børn- og ungedelen blev der indsamlet data på skolebørns risikoadfærd i 8. klasses undersøgelsen. En særdeles stor og tungtvejende opgave har været at udarbejde en medicinsk teknologivurdering vedrørende alkoholbehandling for CEMTV i Sundhedsstyrelsen. En anden større opgave har været færdiggørelse og forsvar af ph.d. om drikkemønster, sygelighed og dødelighed ved Janne Tolstrup.

Marts, 2007

Morten Grønbaek, Forskningsleder

Indhold

CENTER FOR ALKOHOLFORSKNING	5
FOREBYGGENDE UNDERVISNING. EVALUERING AF ET UNDERVISNINGSMATERIALE I FOLKESKOLEN	6
PH.D.-PROJEKTER	8
IGANGVÆRENDE PROJEKTER	10
ALKOHOLFORBRUG I FORSKELLIGE BEFOLKNINGSGRUPPER	10
ALKOHOLBEHANDLING	12
GRAVIDITET OG ALKOHOL	13
HELBRED OG ALKOHOL	15
PUBLIKATIONER OG FOREDRAG	21
PERSONALE	26

Center for Alkoholforskning

Center for Alkoholforskning er et forskningsprogram under Statens Institut for Folkesundhed, som er en sektorforskningsinstitution under Indenrigs- og Sundhedsministeriet. Leder i centret er forskningsprofessor, dr. med., ph.d. Morten Grønbæk.

FORMÅL

Formålet med centret er at udføre folkesundhedsvidenskabelig alkoholforskning på højt videnskabeligt niveau. Resultatet af denne forskning formidles i videnskabelige tidsskrifter og populærvidenskabelige medier. Desuden rådgiver centret offentlige instanser og deltager i udredningsopgaver til gavn for folkesundheden. Derudover skal centret bidrage til at koordinere dansk alkoholforskning.

PERSONALE

på Center for Alkoholforskning er der pr. 01.03.07 ansat en forskningsleder, en seniorforsker, en forsker, tre ph.d. studerende, to forskningsassistenter, en projektkoordinator, to konsulenter og 8 studerende.

SAMARBEJDSPARTNERE OG UNDERVISNING

Center for Alkoholforskning har et løbende samarbejde med Indenrigs- og Sundhedsministeriet omkring rådgivning i alkoholspørgsmål, ligesom centret er i stadig dialog med Sundhedsstyrelsen om bl.a. forebyggelsesspørgsmål.

Centrets forskere underviser på Institut for Folkesundhedsvidenskab i epidemiologi og demografi og er desuden vejledere for ph.d.-studerende og medicin- og folkesundhedsvidenskabsstuderende.

Mange af de øvrige samarbejdspartnere er nævnt under de enkelte projekter.

Forebyggende undervisning

Evaluering af et undervisningsmateriale i folkeskolen

Af Mathilde Vinther-Larsen, forskningsassistent

Center for Alkoholforskning påbegyndte i 2004 en evaluering af et undervisningsmateriale, der hedder Tackling – sundhed, selvværd og samvær. Undervisningsmaterialet er rettet mod 7.-9. klasse og kombinerer træning af personlige og sociale kompetencer med undervisning om tobak, alkohol og stoffer. Evalueringen af Tackling – sundhed, selvværd og samvær gennemføres for Sundhedsstyrelsen og har til formål at evaluere effekten og anvendeligheden af forebyggelsesindsatsen i den danske folkeskole. Den endelige samlede afrapportering af evalueringen færdiggøres i december 2007.

Evalueringen skal finde ud af, hvilken effekt Tackling har på alkoholdebut, rygedebut, alkoholforbrug, tobaksforbrug og brug af illegale stoffer. Undersøgelsen foregår på den måde, at fem amter og en kommune er randomiseret til at være henholdsvis interventions- eller kontrolskoler. Interventionsskolerne underviser i Tackling og kontrolskolerne fortsætter den sædvanlige undervisning. Det er så planen at vurdere undervisningsmaterialets anvendelighed i folkeskolen ved at belyse muligheder og barrierer ved anvendelsen af undervisningsmaterialet.

Dataindsamlingen foregår løbende over den treårige projektperiode. På nuværende tidspunkt er der gennemført tre dataindsamlinger med et elevspørgeskema, en baselineundersøgelse før undervisningen i Tackling startede i 7. klasse i 2004 og to opfølgingsundersøgelser i henholdsvis 7. klasse i 2005 og i 8. klasse i 2006. Her i foråret 2007 indsamles data fra elever i 9. klasse, som skal udgøre sidste opfølgingsundersøgelse.

Data fra elevspørgeskemaet udgør det primære grundlag for analysen af Tacklings effekt på elevernes sundhedsadfærd. Disse data kan suppleres med data indsamlet

ved hjælp af et lærerspørgeskema om forebyggelsesrelateret undervisning og et evalueringsspørgeskema til de lærere, der har undervist i Tackling. Disse data suppleres med observationer af undervisningen i Tackling og kvalitative interview med henholdsvis elever og lærere, der har anvendt materialet.

Ved evalueringsprojektets start i 2004 var der 154 skoler, der tilmeldte sig projektet. Heraf meldte seks skoler fra til projektet indenfor det første år, således at der i forbindelse med den første opfølgningsundersøgelse var 148 skoler tilmeldt undersøgelsen heraf 75 interventionsskoler og 73 kontrolskoler. Siden er der sket et løbende frafald, således at der på nuværende tidspunkt, ved starten af den sidste opfølgningsundersøgelse er 129 skoler tilmeldt projektet, heraf 62 interventionskoler og 67 kontrolskoler.

På baggrund af besvarelserne af elevspørgeskemaet er der lavet en opgørelse af deltagelsen i elevundersøgelsen målt på skoleniveau fra studiets start, ved baselineundersøgelsen samt ved de to opfølgningsundersøgelser. Opgørelsen viser, at ved anden opfølgningsundersøgelse i 8. klasse deltog 57 % af de interventionsskoler og 64 % af de kontrolskoler, som oprindeligt var tilmeldt projektet. Det samlede frafald har således fordelt sig jævnt i henholdsvis interventions- og kontrolgruppen. Det bør bemærkes, at frafaldet i forbindelse med første opfølgningsundersøgelse i 2005 var skævt fordelt, idet der i interventionsgruppen var en deltagelse på 81 %, mens der i kontrolgruppen var en deltagelse på 71 % ved første opfølgningsundersøgelse i 7. klasse.

Data fra opfølgningsundersøgelsen i 2007 er i gang med at blive indsamlet, og resultaterne af den tre år lange evalueringsperiode er endnu ikke klar. I slutningen af 2007 forventer vi, at data er analyseret og at der foreligger færdige resultater fra evalueringen af Tackling – sundhed, selvværd og samvær.

Ph.d.-projekter

Analyserne gennemføres på danske og amerikanske data, og er bl.a. foregået på Harvard University.

ALKOHOLFORBRUG OG RISIKO FOR CANCER

Et højt alkoholforbrug øger risikoen for at udvikle visse cancersygdomme. Det er fx kræft i mundhule, spiserør, lever, bryst og tyk- og endetarm. Alkoholforbrug er sjældent konstant gennem livet, og det må formodes at ændringer i forbruget kan påvirke risikoen for cancer. I projektet ser vi på, hvad ændring i alkoholforbrug betyder for cancerrisikoen. Projektet behandler desuden metodiske problemstillinger om gentagne målinger af alkoholforbrug og andre risikofaktorer for cancer, hvor det må antages, at målinger på samme personer er korrelerede og at personer, der fx øger deres alkoholforbrug i højere grad vil have en mere belastet risikoprofil.

BINGE-DRINKING UNDER GRAVIDITETEN OG BETYDNING FOR DET UFØDTE BARN'S HELBRED

Alkoholindtag i større mængder under graviditeten er fosterskadeligt, men det er endnu ikke afklaret om det er skadeligt at indtage små mængder af alkohol under graviditeten. Forsøg blandt dyr har antydnet, at enkeltstående episoder med et højt indtag på bestemte tidspunkter i graviditeten kan være særlig skadeligt. Blandt mennesker er det dog ikke undersøgt om indtagelse af alkohol i større mængder ved én enkelt lejlighed, såkaldt binge-drinking, er særligt skadeligt for fosteret. Projektet har til formål at undersøge, om binge-drinking i løbet af graviditetsperioden har helbredskonsekvenser for det ufødte barn. Det ufødte barns helbred undersøges i relation til hovedomfang ved fødslen, risikoen for hhv. spontan abort, dødfødsler, død indenfor den første uge, død indenfor det første leveår og medfødte misdannelser.

EVIDENS OG ETIK I SUNDHEDSFREMME.
EN ANTROPOLOGISK UNDERSØGELSE AF SUNDHEDSFREMME OG FOREBYGGELSE
RETTET MOD DANSKE TEENAGERES BRUG AF ALKOHOL.

Dette ph.d.-projekt tager udgangspunkt i en etnografisk undersøgelse af sundhedsfremme og forebyggelse rettet mod unges brug af alkohol. Formålet er at undersøge, hvilken betydning det har for sundhedsfremmende interventioner, at en særlig form for viden bliver tillagt status af evidens. Ved hjælp af deltagerobservation og interviews vil projektet følge planlægningen og implementeringen af konkrete tiltag, og det vil blandt andet blive afdækket, hvordan disse opleves og modtages af de unge i målgruppen.

Ph.d.-projektet gennemføres i samarbejde med Institut for Antropologi, Københavns Universitet, og Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

ALKOHOLISME OG ARVELIGHED

Flere studier har vist, at en vis grad af alkoholisme er arveligt. Projektet vil undersøge dette ved at bruge et dansk adoptionsstudie af bortadopterede børn. Ved at benytte registeroplysninger kan man fastslå, hvorvidt de biologiske eller de adopterende forældre har været indlagt med alkoholisme på et tidspunkt i livet. Eftersom børnene, der nu er blevet voksne, aldrig har mødt deres biologiske forældre, vil det kunne påvise, hvorvidt en given alkoholisme skyldes arv eller miljø.

Projektet foregår i samarbejde med Institut for Sygdomsforebyggelse, København.

Det er en generelt accepteret antagelse, men endnu ikke dokumenteret, at risikoen for at udvikle alkoholisme stiger med mængden af indtaget alkohol. I projektet undersøges sammenhængen mellem mængden af indtaget alkohol og risikoen for senere at udvikle alkoholisme, herunder metodiske spørgsmål omkring gentagne målinger af alkoholforbrug. Det undersøges endvidere, hvorvidt forskellige typer af alkohol indvirker forskelligt på risikoen.

Igangværende forskningsprojekter

Alkoholforbrug i forskellige befolkningsgrupper

UNGESHVERDAG.DK

Undersøgelsen af unges hverdag og sundhed er et flerårigt projekt, der indeholder et omfattende forløbsstudie, en kvalitativ del samt en evaluering af et undervisningsmateriale.

Det epidemiologiske forløbsstudie

Ungeshverdag.dk er et landsdækkende forløbsstudie, der handler om unges liv i skolen, i familien og i fritiden, og som har særligt fokus på alkohol og sundhedsadfærd. Over 12.000 elever i 7. klasse deltog i undersøgelsen i 2005 ved at svare på et internetbaseret spørgeskema. De samme elever har besvaret spørgeskemaer i 2006, da de gik i 8. klasse og skal i foråret 2007 besvare spørgeskemaer for foreløbig sidste gang, når de går i 9. klasse.

Det kvalitative forløbsstudie

Sideløbende med de kvantitative målinger gennemføres etnografiske feltstudier i udvalgte lokalområder. I feltstudierne fokuseres på, hvilken betydning de unge tillægger det at drikke alkohol, samt hvordan de oplever og handler i forhold til forebyggende tiltag, der har til hensigt at få dem til at drikke mindre.

Evalueringen

I samme undersøgelse indgår en evaluering af et nyt 3-årigt undervisningsmateriale, Tackling, som Sundhedsstyrelsen afprøver på 79 skoler, og som retter sig mod unges brug af alkohol, tobak og illegale stoffer. Evalueringen anvender et randomiseret design, idet der sammenlignes besvarelser af det internetbaserede spørgeskema fra hhv. elever, der modtager undervisningen, og elever fra kontrolskoler, der ikke har modtaget den samme undervisning.

Undersøgelsen anvender både kvalitative og kvantitative metoder til dataindsamling og analyse, hvilket sammen med forløbsperspektivet giver mulighed for en unik afdækning af sammenhænge mellem unges hverdag og sundhed. Undersøgelsens særlige fokus på alkoholkultur og alkoholpraksis vil blive belyst gennem en grundig afdækning af, hvilke faktorer, der har betydning for tidlig alkoholdebut og stort forbrug. Evalueringen af undervisningsmaterialet vil kunne lede frem til et konkret forslag til, hvordan man kan intervenere over for højt og tidligt alkoholforbrug, tobaksrygning og stofmisbrug hos danske unge. Derudover vil resultaterne af den samlede undersøgelse udgøre et solidt grundlag for udformningen af fremtidige forebyggelsesstrategier.

ALKOHOLFORBRUG BLANDT KVINDER I DE NORDISKE LANDE

Kvinder tåler generelt alkohol dårligere end mænd og et for stort alkoholforbrug er forbundet med risikoen for mange kroniske sygdomme. Der er derfor god grund til at undersøge kvinders alkoholvaner. Der vides nemlig meget lidt om, hvem der drikker for meget alkohol og hvorfor. Til dette formål benyttes data fra en kohorte af 60.000 danske, svenske, norske og islandske kvinder.

Vi ønsker at undersøge hvordan og hvor meget nordiske kvinder drikker, hvad der kendetegner de kvinder, som drikker for meget, og hvilke forskelle der er mellem landene.

*Projektet foregår i samarbejde med
Kræftens Bekæmpelse.*

Alkoholbehandling

ALKOHOLMISBRUGERE MED PSYKIATRISKE LIDELSER

Af de alkoholmisbrugere der søger behandling, er der en betydelig del, der har andre problemer end deres alkoholmisbrug. Disse problemer er for en dels vedkommende psykiatriske lidelser. Projektets formål er at beskrive forekomsten af depression og angsttilstande hos ambulante alkoholmisbrugere, samt at undersøge hvilken betydning angsttilstand og depression har for resultatet af alkoholbehandling.

SOCIAL FOBI

Når et menneske oplever angstreaktioner og ubehagelige kropsfornemmelser i sociale sammenhænge, er der tale om social fobi. Social fobi er udbredt blandt alkoholmisbrugere, men man ved ikke meget om, hvorledes patienter med social fobi adskiller sig fra de øvrige patienter, og derfor heller ikke noget om hvorvidt forekomsten af social fobi påvirker effekten af alkoholbehandlingen. Med udgangspunkt i datamateriale fra Fyn vedr. patienter i alkoholmisbrugsbehandling, analyseres data på over 1600 patienter med henblik på at skabe øget viden om social fobi og behandling af alkoholmisbrug.

SELMORDSADFÆRD BLANDT ALKOHOLMISBRUGERE

Alkoholmisbrugere har en betydelig forhøjet risiko for enten at forsøge eller begå selvmord, men selvom selvmordsadfærd blandt alkoholmisbrugere er meget udbredt, er der kun udført få danske studier på området. Samtidig er det uklart hvordan behandlingen af alkoholmisbrugere kan tilrettelægges således at selvmord og suicidal adfærd forebygges og afhjælpes. Formålet med dette projekt er at beskrive forekomsten af selvmordsadfærd blandt danske alkoholmisbrugere samt at foretage en analyse af karakteristika for suicidal adfærd blandt alkoholmisbrugere i behandling.

Graviditet og alkohol

DRIKKEMØNSTRE BLANDT GRAVIDE

Projektet har til formål at belyse i hvilke mængder og hvornår alkohol indtages i forbindelse med graviditeten. Dette gøres ud fra data i den store kohorte "Bedre sundhed for mor og barn". Det undersøges bl.a., hvordan oplysninger vedrørende binge-drinking (stort forbrug ved én lejlighed) kan anvendes mest hensigtsmæssigt i fremtidige undersøgelser. Derfor er projektet primært af metodemæssig karakter.

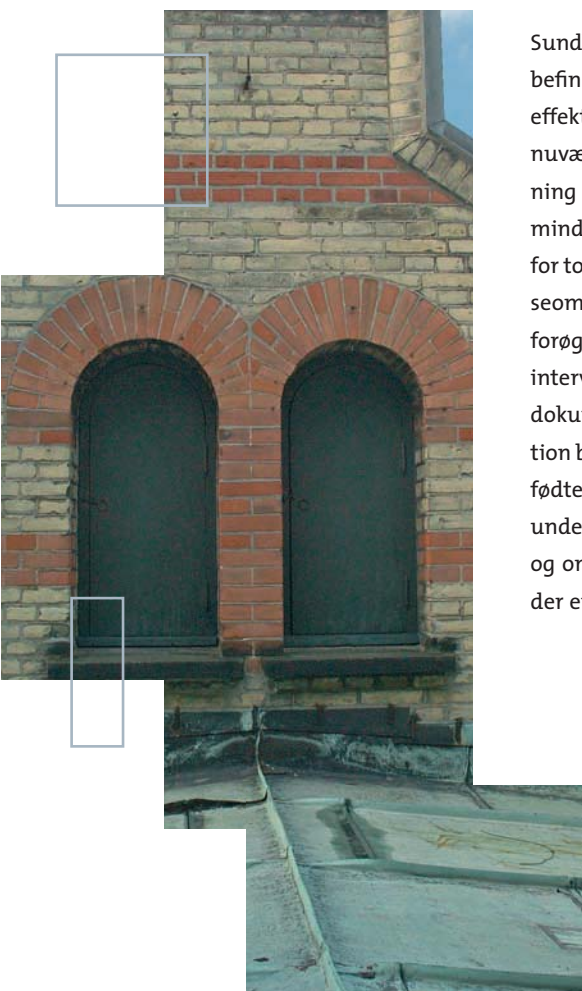
*Projektet foregår i samarbejde med
Department of Epidemiology, UCLA School
of Public Health i Los Angeles.*

REGIONALE FORSKELLE I ARBEJDET VEDRØRENDE IDENTIFIKATION AF GRAVIDE ALKOHOLMISBRUGERE?

Gravide kvinder med et stort forbrug af alkohol og/eller andre stoffer har større risiko for at få væksthæmmede og hjerneskadede børn. For at varetage det ufødte barns tarv bør eventuelt misbrug opdages så tidligt så muligt i graviditeten, således at den gravide kan tilbydes ekstra hjælp og støtte til at undgå indtagelse af alkohol og/eller andre rusmidler. I Sundhedsstyrelsens retningslinier for svangreomsorg pointeres det, at der skal vises særlig opmærksomhed overfor kvinder/familier, hvis livsvilkår eller livsstil medfører særlig risici for mor og/eller barn. Der findes ingen undersøgelser af hvilke indsatser, der er etableret for at identificere og hjælpe gravide misbrugere rundt om i landet. Formålet er at kortlægge, hvilke indsatser landets forskellige amter har iværksat for at identificere gravide med et højt alkoholindtag og/eller misbrug af andre rusmidler. Denne kortlægning skal omfatte telefoninterviews med nøglepersoner i de forskellige amters behandlingstilbud.

NIKOTINSUBSTITUTION (NRT) UNDER GRAVIDITETEN OG RISIKO FOR DØDFØDSEL, PRÆTERM FØDSEL OG LAV FØDSELSVÆGT

Sundhedsprofessionelle, der vejleder og hjælper gravide til at stoppe med at ryge, befinder sig i en vanskelig situation, fordi der findes meget begrænset evidens om effekt og skadevirkninger af brug af nikotinsubstitution under graviditeten. Den nuværende rådgivning hviler derfor i høj grad på formodninger: dels en formodning om, at NRT kan forøge andelen af ikke-rygere blandt gravide og dels, at NRT er mindre skadeligt for det ufødte barn end fortsat rygning, idet barnet ikke udsættes for tobaksrøgens øvrige sundhedsskadelige stoffer. I januar 2006 var der en del presseomtale af en ny dansk undersøgelse, som viste at brug af NRT under graviditeten forøger risikoen for medfødte misdannelser. For at retfærdiggøre brug af NRT som intervention for at opnå rygeophør under graviditeten er det yderst vigtigt at kunne dokumentere, at NRT er mindre skadeligt end fortsat rygning. En sådan dokumentation bør omfatte viden om effekten af NRT på andre graviditetsudfald end blot medfødte misdannelser. Det er formålet med projektet at undersøge, om brug af NRT under graviditeten øger risikoen for lav fødselsvægt, for tidlig fødsel og dødfødsel, og om de eventuelle forøgede risici er lavere, tilsvarende eller højere end de risici, der er forbundet med fortsat rygning.

Helbred og alkohol

AFHOLDENHED OG DØDELIGHED

Det er tidligere vist, at der er en U-formet sammenhæng mellem alkohol og dødelighed, hvilket bl.a. betyder, at dødeligheden for afholdende er større end for moderat drikkende. Hvis gruppen af afholdende er meget uensartet, dvs. både består af dem, der har været afholdende hele livet og dem der tidligere har drukket meget alkohol, er det muligt, at risikoen for død øges i gruppen af afholdende. Formålet med dette projekt er derfor at undersøge, hvilken betydning afholdendes alkoholhistorie har på sammenhængen mellem alkoholforbrug og dødelighed.

Materialet til denne undersøgelse tager udgangspunkt i kohorten Kost, Kræft og Helbred.

ALKOHOLRELATERET SYGELIGHED OG DØDELIGHED

Som udtryk for alkoholrelaterede dødsfald anvendes i dag diagnoserne skrumpelever, pankreatitis (betændelse i bugspytkirtlen), alkoholisme, alkoholpsykose og alkoholforgiftning. Alle er sygdomme, hvor alkohol er en nødvendig risikofaktor. Men vi ved også, at alkohol spiller en rolle for en lang række andre tilstande, som ikke registreres. Det er formålet med dette projekt, ud fra epidemiologiske beregningsmetoder, at udarbejde en mere nuanceret beskrivelse af alkohols betydning for sygdom og dødelighed. Data til projektet stammer fra DANCOS.

Projektet foregår i samarbejde med Sundhedsstyrelsen.

DØDELIGHED BLANDT ALKOHOLIKERE

Det er formålet at sammenligne misbrugerens dødelighed med normalbefolkningens dødelighed indenfor: dødelighed af alle årsager, dødelighed som følge af hjertekarsygdomme, forskellige kræfttyper og ulykker. Data stammer fra Alkoholambulatorie-kohorten.

Projektet finder sted i samarbejde med Alkoholambulatorierne i København og Klinisk Enhed for Sygdomsforebyggelse, Bispebjerg Hospital.

*Projektet foregår i samarbejde med
Alkoholpolitisk Landsråd og Afdeling
for Psykosocial Kræftforskning, Kræftens
Bekæmpelse.*

*Data kommer fra Hovedstadens Center
for Prospektive Befolkningsstudier, der
er en samling af Østerbroundersøgelsen,
Befolkningsundersøgelserne i Glostrup og
Copenhagen Male Study.*

*Data til dette projekt kommer fra
Danish National Cohort Study (DANCOS)
og foregår i samarbejde med
Alkoholenheden Hvidovre.*

KRÆFTRISIKO BLANDT MEDLEMMER AF AFHOLDSFORENINGER

Lavt alkoholforbrug er forbundet med en formindsket risiko for specifikke cancerformer, hvilket tidligere blandt andet er undersøgt for medlemmer af afholdsforeninger. Disse tidligere undersøgelser har dog kun inkluderet relativt få personer. I vores studie vil cancerrisikoen på medlemmer af flere afholdsforeninger (IOGT-Danmark, Blå Kors Danmark, Dansk Afholdsunion, Pinsebevægelsen og den Apostolske kirke) blive undersøgt. Pga. undersøgelsens størrelse vil det være muligt at vurdere effekten af både kortere og længere afholdenhed.

ALKOHOL OG PROGNOSE EFTER HJERTEKARSYGDOM

En lang række undersøgelser har sandsynliggjort, at der er en hjertebeskyttende effekt af et let til moderat alkoholforbrug, forstået på den måde, at de der drikker lidt alkohol i højere grad undgår at udvikle blodprop i hjertet. Det er kun sparsomt undersøgt, hvad der sker blandt patienter, der allerede har udviklet hjertesygdom. En hypotese på baggrund af de ovennævnte undersøgelser kunne være, at disse patienter også kunne have gavn af et let til moderat alkoholforbrug, og dette skal undersøges i nærværende studie.

ALKOHOL OG INDLÆGGELSESVARIGHED

En øget sygelighed forårsaget af alkoholforbrug har potentielt store samfundsmæssige konsekvenser i form af øgede sundhedsøkonomiske omkostninger samt forringet livskvalitet for den enkelte. Hvorvidt indlæggelsesvarigheden for samtlige danske patienter afhænger af alkoholforbrug forud for indlæggelsen, vides ikke. Formålet med dette projekt er derfor at belyse alkoholforbrugets samlede betydning for varighed af indlæggelser på danske sygehuse.

DRIKKEMØNSTER OG HELBRED

Nogle drikker ikke så ofte, men til gengæld meget ad gangen. Andres forbrug er mere jævnt fordelt, men de drikker ikke så meget på en gang. Har det betydning om man drikker 10-15 genstande på samme aften i forhold til at fordele forbruget på flere af ugens dage? Man kan forestille sig, at drikkemønsteret har betydning for dødelighed og for risiko for udvikling af hjertesygdom. En faktor, som vi ved, er forbundet med sygdom, er fedme. Alkoholiske drikkevarer indeholder meget energi og øger måske risikoen for at blive overvægtig. Hænger drikkemønstret sammen med, om man bliver fed af at drikke alkohol? Vi har tidligere lavet en tværsnitsundersøgelse, der viser, at man har større sandsynlighed for at være fed, hvis man drikker meget alkohol ad gangen ved én lejlighed. Denne undersøgelse skal vise, om dette resultat også holder, når man undersøger det samme drikkemønster over en længere periode (prospektiv undersøgelse).

*Projektet foregår i samarbejde med
Kræftens Bekæmpelse.*

DETERMINANTER FOR ÆNDRINGER I ALKOHOLFORBRUG

I forebyggelsessammenhænge er det meget relevant at undersøge, hvilke faktorer der har betydning for, om man hæver eller sænker sit alkoholforbrug. I befolkningsundersøgelser, der har to eller flere tidsadskilte målinger af alkoholforbrug i større befolkningsgrupper, er det muligt at identificere grupper, der f.eks. har et lavt forbrug på et tidspunkt og et højere forbrug på et senere tidspunkt, og identificere faktorer, der kan have været medvirkende til, at disse stigninger, henholdsvis fald, er sket.

Projektet foregår i samarbejde med Dansk Tvillingeregister og Institut for Sygdomsforebyggelse.

ER ALKOHOLDRIKKEVANER ARVELIGT BESTEMT?

Tidligere studier har vist, at gener spiller en vigtig rolle for udviklingen af alkoholisme. Der vides derimod ikke meget om arveligheden for almindelige alkohol-drikkevaner, så som størrelse af forbrug eller valg af type alkohol, eller om fællestræk i arveligheden for alkohol- og tobaksvaner. Til det formål anvender vi spørgeskemadata fra Det Danske Tvillingeregister, som er en unik kohorte af danske tvillingepar. Tvillingstudier er velegnede til formålet, idet genetiske og miljøbetingede årsager til forskellige adfærdsformer kan undersøges på en måde, det ikke er muligt i studier af den øvrige befolkning.

Projektet foregår i samarbejde med Kræftens Bekæmpelse.

HELBREDSMÆSSIGE KONSEKVENSER AF HØJT ALKOHOLFORBRUG BLANDT UNGE KVINDER

Alkoholforbruget blandt danske kvinder ser ud til at være steget de sidste 30 år, især blandt kvinder med lang uddannelse og blandt kvinder i gode stillinger. Denne udvikling er foregået på trods af udbredelsen af Sundhedsstyrelsens genstandsgrenser, hvilket er paradoksalt, da denne gruppe af kvinder normalt er meget modtagelige for råd om sundhedsadfærd (de motionerer mere, spiser mere frugt og grønt, og ryger mindre end kvinder med kortere uddannelse). Der vides meget lidt om de helbredsmæssige konsekvenser af et højt alkoholforbrug blandt kvinder i 20'erne og 30'erne. Formålet med dette projekt er at undersøge, om alkohol er forbundet med risiko for sygdomme, som er forholdsvist udbredte blandt kvinder i denne aldersgruppe, nemlig for migræne, overfølsomhed, allergi og diabetes.

Projektet foregår i samarbejde med Alkoholenheden på Hvidovre Hospital.

ALKOHOL OG ANDRE RISIKOFAKTORER FOR PANKREATITIS (BETÆNDELSE I BUGSPYTKIRTLEN).

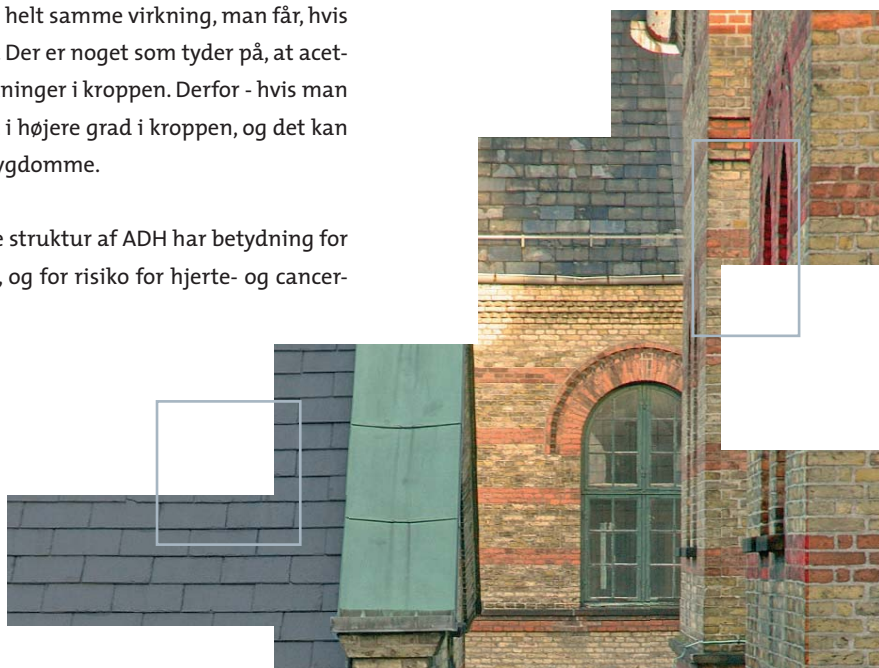
Hovedformålet med projektet er at undersøge hvordan alkohol er associeret med udvikling af pankreatitis. Desuden skal betydningen af andre faktorer, så som køn, alder og rygning undersøges. Som materiale anvendes Østerbroundersøgelserne.

ALKOHOLGENETIK

Nogle mennesker er mere følsomme for alkohols skadelige virkninger på kroppen end andre. Denne forskel kan måske forklares ud fra genetiske forskelle. Alkohol bliver nedbrudt i leveren. Denne proces foregår især via et specifikt enzym, kaldet alkoholdehydrogenase (ADH). Det har vist sig, at dette enzym findes i forskellige udgaver, hvilket i praksis har betydning for hvor hurtigt den enkelte er i stand til at nedbryde alkohol. Umiddelbart kunne man tro, det er en sundhedsmæssig fordel at være hurtig til at nedbryde alkohol, men måske er det lige omvendt. Alkohol nedbrydes i første omgang til acetaldehyd, som igen nedbrydes til eddikesyre og vand, der bliver udskilt med urinen. Acetaldehyd er giftigt, og kan forårsage kvalme, svimmelhed og kraftig hudrødmen. Dette er den helt samme virkning, man får, hvis man drikker alkohol efter at have taget antabus. Der er noget som tyder på, at acetaldehyd ved langtidspåvirkning har toksiske virkninger i kroppen. Derfor - hvis man nedbryder alkohol hurtigt, ophobes acetaldehyd i højere grad i kroppen, og det kan måske medføre øget risiko for forskellige følgesygdomme.

Vi er i gang med at undersøge om den genetiske struktur af ADH har betydning for udvikling af sygdomme i lever og bugspytkirtel, og for risiko for hjerte- og cancer-sygdomme.

Projektet foregår i samarbejde med Klinisk Biokemisk Afdeling på Herlev Hospital.

Videnskabelige publikationer

PH.D.-AFHANDLINGER

Tolstrup, J.

Alcohol drinking patterns. Genetic predictors and associations with coronary heart disease, obesity and mortality. National Institute of Public Health, 2006. 35 sider + bilag.

ORIGINALARTIKLER

Björk C, Vinther-Larsen M, Thygesen LC, Johansen D, and Grønbæk M.

Midaldrende og ældre danskeres alkoholforbrug fra 1987 til 2003. Ugeskr Laeger 25-9-2006;168(39)3317-3321

Buss L, Tolstrup J, Munk C, Bergholt T, Ottesen B, Grønbæk M, and Kjær SK.

Spontaneous abortion: a prospective cohort study of younger women from the general population in Denmark. Validation, occurrence and risk determinants. Acta Obstet et Gynecol Scand 2006;85(4)467-475

Grønbæk M.

Factors influencing the relation between alcohol and cardiovascular disease. Curr Opin Lipidol 2006;17:17-21

Jensen MK, Koh-Banerjee P, Franz M, Sampson L, Grønbæk M, and Rimm EB.

Whole grains, bran, and germ in relation to homocysteine and markers of glycemic control, lipids and inflammation. Am J Clin Nutr 2006;83(275)275-283

Johansen D, Friis K, Skovenborg E, and Grønbæk M.

Food buying habits of people who buy wine or beer: cross sectional study. BMJ 2006;332:519-522

Mortensen LH, Siegler IC, Barefoot JC, Grønbæk M, and Sorensen TI.

Prospective Associations between Sedentary Lifestyle and BMI in Midlife. Obesity 2006;14(8)1462-1471 2471

Strandberg-Larsen K, Andersen AM, Olsen J, Nielsen NR, and Gronbaek M.

Do women give the same information on binge drinking during pregnancy when asked repeatedly? Eur J Clin Nutr 24-5-2006;60(11)1294-8

Mukamal KJ, Tolstrup JS, Friberg J, Grønbæk M, and Jensen G.

Fibrinogen and albumin levels and risk of atrial fibrillation in men and women (the Copenhagen City Heart Study). Am J Cardiol 1-7-2006;98(1)75-81

Nielsen A, Hannibal CG, Lindekilde BE, Tolstrup J, Frederiksen K, Munk C, Bergholt T, Buss L, Ottesen B, Grønbæk M, and Kjær SK.

Maternal smoking predicts the risk of spontaneous abortion. *Acta Obstet.Gynecol.Scand* 2006;85(9):1057-1065

Rask MB, Jørgensen T, Jensen JP, Jørgensen KB, Madsen M, Nielsen B, Andersen A-MN, Nielsen AS, and Grønbæk M.

Influence of pretreatment coping strategies on the outcome of outpatient treatment of Danish alcohol abusers. *Eur Add Res* 2006;12(2):83-90

Tolstrup J, Jensen MK, Tjønneland A, Mukamal KJ, and Grønbæk M.

Prospective study of alcohol drinking patterns and coronary heart disease in women and men. *BMJ* 2006;332(7552):1244-1248

Tolstrup J, Munk C, Thomsen BL, Svare E, Brule AJ, Grønbæk M, Meijer C, and Kjær SK.

The role of smoking and alcohol intake in the development of high-grade squamous intraepithelial lesions among high-risk HPV-positive women. *Acta Obstet Gynecol Scand* 2006;85(9):1114-1119

LETTERS

Thygesen LC, Keiding N, and Grønbæk M.

Regarding "selection and recall bias in a case-control study of lifetime alcohol intake and breast cancer risk". *Ann Epidemiol* 2006;16(12):867-868

EVALUERINGER

Jørgensen MH, Riegels M, Hesse U, Grønbæk M.

Evaluering af forbuddet mod salg af alkohol til personer under 16 år. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2006. 21 s.

Jørgensen MH, Curtis T.

Afrapportering: Horsens Kommunes Akuttilbud for alkoholmisbrugere. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2006. 37 s.

Riegels M, Vinther-Larsen M, Jørgensen TS, Curtis T, Grønbæk M.

Evaluering af Tackling - sundhed, selvværd og samvær. Delrapport II. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2006. 20 sider

Gudex C.

Ekstern evaluering af Center for Alkoholforskning. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2006. 16 s.

Gudex C.

External evaluation of Centre for Alcohol Research. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2006. 16 s.

MEDICINSK TEKNOLOGIVURDERING (MTV)

Nielsen AS, Becker U, Højgaard B, Lassen AB, Willemann M, Søgaard J, Grønbæk M.

Alkoholbehandling - en medicinsk teknologivurdering. Sundhedsstyrelsen, 2006. 220 s.

NOTATER

Riegels M, Jørgensen TS, Hansen SG, Curtis T.

Kortlægning af forebyggende undervisning og forebyggende politikker i skolen med særlig fokus på alkoholforebyggelse. Statens Institut for Folkesundhed, 2006.

ØVRIGE

Bjørk C.

Midaldrendes og ældre danskeres alkoholforbrug. Alkoholpolitisk Magasin. Alkoholpolitisk Landsråd. 2006;(4) 13-4.

Grene A.

Forskning i alkoholgenetik, unges sundhed og kræft-risikoen hos afholdsfolk. Alkoholpolitisk Magasin. Alkoholpolitisk Landsråd 2006;(1)16-17

Grene A.

Center for Alkoholforskning 2005/06. Hvad forsker vi i? Hvad har vi publiceret? København: Statens Institut for Folkesundhed, 2006. 34 s

Grønbæk M.

Alkohol. I: Giv borgerne et KRAM. En pjece om kost, rygning, alkohol, og motion. København: Det Nationale Råd for Folkesundhed, 2006:19-24

Jørgensen MH.

"Det kommer an på, hvor moden du føler dig" - om teenagere, alkohol og alderskategorier i Danmark. Jordens Folk 2006;41(Nr. 3)37-39

Milner M.C.

Forestillinger der påvirker alkoholmisbrugerens beslutning om at søge behandling. Alkoholpolitisk Magasin 2006; 14(3) 18-9.

FOREDRAG

Grønbæk M.

Alcohol Drinking Patterns and Morbidity and Mortality. University of California, CA. UCLA. Februar 2006

Grønbæk M.

Alkoholrelaterede skader og politik i Danmark. Det danske Bridging the Gap-Netværk. Dansk alkoholpolitik i et internationalt perspektiv – via viden til handling. Radisson SAS, Odense. Marts 2006.

Nielsen AS.

Organisering af alkoholbehandling. Bridging the Gap-konference, Odense. Marts 2006

Nielsen AS.

Offentlig ambulant alkoholbehandling for alkoholmisbrug. Psykiatrikonference, Amtsrådsforeningen. København. Marts 2006

Nielsen AS.

MTV-rapporten om alkoholbehandling. Alkohol-fagligt Forums Medarbejderkonference. Vingsted. Marts 2006

Grønbæk M.

Socio-economic Factors, age, gender and moderate drinking and cardiovascular disease. NIAAA. The Inn at Harvard, Cambridge, MA. Maj 2006

Jørgensen MH.

Evidence and causality in health promotion practice - the view from anthropology. 5th Nordic Health Promotion Research Conference. Esbjerg. Juni 2006

Thygesen LC.

Risk of Colorectal Cancer by Alcohol Intake Status - A Comparison of Approaches for Modeling Repeated Measurements of Intake. Second North American Congress of Epidemiology. Juni 2006. (POSTER)

Thygesen LC.

Influence of baseline and updated information of alcohol intake on risk of breast cancer: the importance of latency time. Second North American Congress of Epidemiology. Juni 2006. (POSTER)

Nielsen AS.

Tele-Therapy: Alcohol rehabilitation based on video conference between patient and therapist, Tele-Therapy: Alcohol rehabilitation based on video conference between patient and therapist, TTeC 2004. Tromsø. Juni 2006.

Grønbæk M.

Forskningsresultater vedrørende alkoholmisbrug og behandling. Dansk Selskab for Folkesundhed. Folkesundhedsdage 2006. Nyborg. Oktober 2006

Nielsen AS og Becker U.

MTV-rapporten om alkoholbehandling. KL's misbrugs-konference. Anette Søgaard Nielsen & Ulrik Becker. Nyborg. Oktober 2006

Jørgensen, MH.

Why a new minimum alcohol purchasing age law did not result in less alcohol consumption among minors: Results from a mixed meth. 9th International Congress of Behavioral Medicine. 9th International Congress of Behavioral Medicine. Bangkok. December 2006.

Nielsen AS.

Tele-alkoholbehandling. Konference om telemedicin. Center for Sundhedstelematic og Klinisk Selskab for Telemedicin. Odense. December 2006

Medarbejdere 1. marts 2007

Morten Grønbæk

*Forskningsprofessor,
dr. med., ph.d.*

Loni Keil Brigsted

Projektkoordinator, sekretær

Anette Søgaard Nielsen

Seniorforsker, ph.d.

Janne Schurmann Tolstrup

Forsker, ph.d.

Katrine Strandberg-Larsen

*Forskningsassistent,
ph.d.-studerende*

Lau Caspar Thygesen

*Forskningsassistent,
ph.d.-studerende*

Morten Hulvej Jørgensen

*Forskningsassistent,
ph.d.-studerende*

Mathilde Vinther-Larsen

Forskningsassistent

Maya C. Milter

Forskningsassistent

Mette Grønkjær

*Gæsteforsker,
ph.d.-studerende*

Trine Flensburg-Madsen

*Gæsteforsker,
ph.d.-studerende*

Marie Bussey Rask

*Studertermedhjælper,
bach.scient.san.publ.*

Pernille Bendtsen

*Studertermedhjælper,
stud.bach.scient.soc.*

Louise Kristiansen

*Studertermedhjælper,
stud. scient. san. publ.*

Marie Eliassen

*Studertermedhjælper,
stud. scient. san. publ.*

Ulla Hvidtfeldt Larsen

*Studertermedhjælper,
stud. scient. san. publ.*

Kristine Harrsen Bachkati

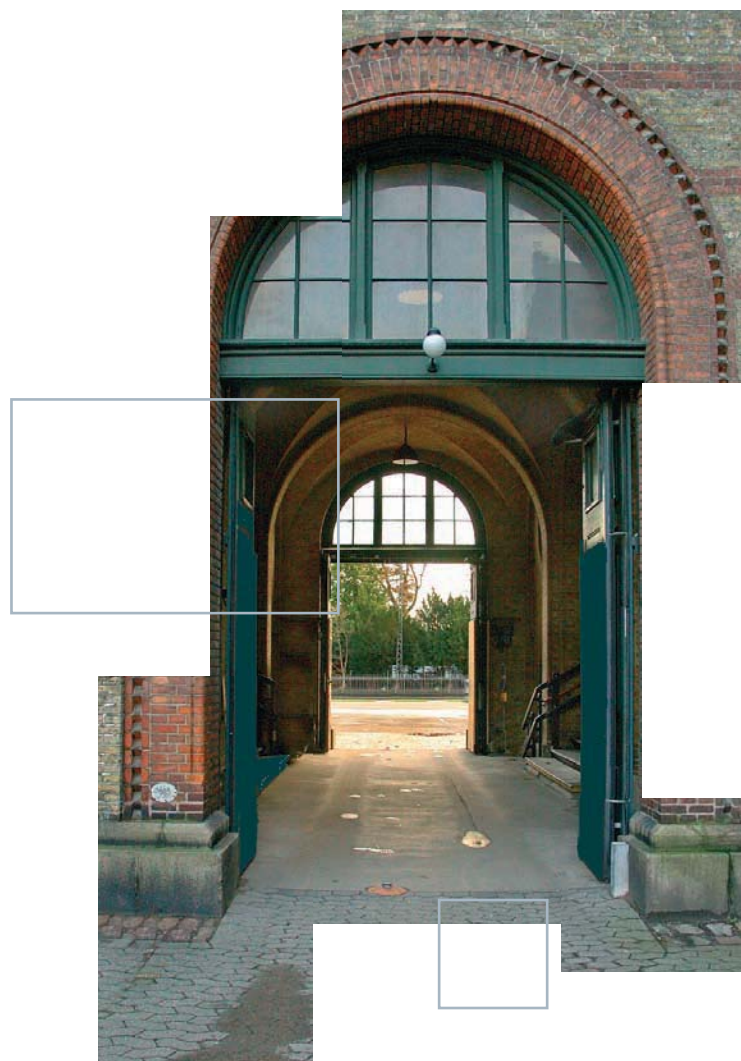
*praktikant,
stud. scient. san. publ.*

Ulrik Becker

overlæge, dr.med., konsulent

Bent Nielsen

overlæge, dr.med., konsulent

70 | 2005

Center for
ALKOHOLFORSKNING

Øster Farimagsgade 5 A, 2.
1399 København K
Telefon: 3920 7777
Fax: 3920 8010
Email: sif@si-folkesundhed.dk
www.si-folkesundhed.dk

